

Федорович Легенчук. – Київ, 2006. – 22 с.

3. Данильян О. Філософія: Навчальний посібник / О. Данильян, В. Тараненко. – Х.: Право, 2012. – 312 с.

4. Бігдан І.А. Облік і аудит нематеріальних активів : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук: (08.06.04) / І.А. Бігдан; Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х., 2003. – 19 с.

5. Скоп К. Бухгалтерський учет нематеріальних активів: признание и оценка / Кристина Скоп // Бухгалтерський учет и аудит. – № 8. – 2013. – с. 10 – 19.

УДК 658.15

МЕТОДИКА ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ю.В. Павлюк, О.А. Лактіонова

Резюме. У статті розглянуто загальні вимоги до оцінки системи показників фінансової безпеки підприємства. Проаналізовано існуючі методичні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства, виявлено його недоліки. Вдосконалено методикау інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: методика оцінки, фінансова безпека підприємства, діагностика загроз, індикатори загроз.

Вступ. В умовах поглиблення кризових явищ в економіці України важливе методологічне значення має розробка методики оцінки рівня фінансової безпеки підприємства з метою своєчасної діагностики і попередження загроз.

Проблеми визначення рівня фінансової безпеки підприємства досліджені в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких доцільно виділити І. А. Бланка, К. С. Горячеву, Ю. Б. Кракос, Т. Б. Кузенко, Р. С. Папехіна та інших. Проте питання визначення складових фінансової безпеки підприємства, її індикаторів та методичних підходів до її оцінки залишаються дискусійними.

Отже, метою статті є вдосконалення методичного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства на основі визначення комплексу її складових та врахування специфічних характеристик галузі.

Основний розділ. Аналіз економічної літератури показав, що фінансова безпека підприємства – складна категорія, тому одним із найбільш обґрунтованих підходів до визначення її рівня є використання інтегральної оцінки із застосуванням методу інтегральних індикаторів. Це дасть можливість ґрунтовно підійти до розробки ефективної системи заходів щодо нейтралізації впливів окремих факторів на фінансову безпеку та дозволить забезпечити підвищення її рівня. В цьому аспекті необхідно здійснити відбір індикаторів для визначення стану складових фінансової безпеки підприємства, надати індикаторам вагових коефіцієнтів та сформуванати методикау визначення інтегрального індексу фінансової безпеки підприємства. Така методика повинна:

– враховувати стратегічні цілі і задачі підприємства;

– забезпечувати комплексний підхід при проведенні оцінки: узагальнений показник фінансової безпеки підприємства має складатися із окремих оцінок її складових, які можуть мати різні пріоритети, в залежності від виду діяльності та етапу життєвого циклу підприємства;

– забезпечувати порівнянність показників, які використовуються для побудування інтегральної оцінки;

– бути достатньо простою и доступною, базуватися на облікових даних.

Вихідні показники за складовими фінансової безпеки мають відповідати наступним вимогам:

– інформативність, найточніше відображення складової фінансової безпеки підприємства;

- відносна незалежність один від одного;
- порівнянність у просторі та часі;
- відомість алгоритмів розрахунку.

Розглянемо методику оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, запропоновану в роботі Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон [1]. Згідно з нею інтегральний показник фінансової безпеки підприємства можна визначати в балах як суму відповідних комплексних показників: оцінки ефективності управління, оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, ділової активності, ринкової стійкості, інвестиційної привабливості.

За складовими фінансової безпеки підприємства автори відібрали наступні індикатори [1, с. 93-94]:

- для оцінки ефективності управління: рентабельність активів, власного капіталу, продукції, загальна рентабельність продажу з валового прибутку;
- для оцінки платоспроможності та фінансової стійкості: коефіцієнт поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, коефіцієнти забезпечення власними обіговими коштами та маневреності власного капіталу;
- для оцінки ділової активності: показники оборотності активів, основних засобів, оборотних активів, грошових коштів, власного капіталу;
- для оцінки ринкової стійкості: коефіцієнти автономії, фінансового ризику, маневреності оборотних активів, мобільності, індекс постійного активу;
- для оцінки інвестиційної привабливості: коефіцієнт чистої виручки, показник чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, показник маржі прибутку.

Складники фінансової безпеки запропоновано розраховувати методом динамічної рейтингової оцінки. В якості нормативних значень автори пропонують використовувати середньогалузеві показники. Також при виборі бази відліку рейтингової оцінки вони вводять поняття «еталонне підприємство». Його показники мають відповідати нормативним мінімальним значенням, визначеним виходячи з принципів ефективності діяльності промислового підприємства. Таким чином, за відповідності значень коефіцієнтів їхнім нормативним значенням рейтинг «еталонного підприємства» за кожним складником фінансової безпеки підприємства дорівнюватиме 1, а інтегральний показник фінансової безпеки підприємства дорівнюватиме 5.

Зазначена методика є комплексною, але вона має певні недоліки:

- всі складові фінансової безпеки підприємства мають однаковий внесок в її інтегральну оцінку, тоді як їх значущість може змінюватися протягом часу;
- деякі з наведених індикаторів перекликаються один з іншим, не несучи якісно нової інформації щодо стану окремих складових фінансової безпеки;
- відсутня шкала оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

Тому вважаємо за доцільне навести власну методику оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, розроблену на основі вдосконалення методики Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон. Так, до структури фінансової безпеки підприємства віднесемо наступні складові: рентабельність діяльності, ділову активність, ліквідність і платоспроможність, фінансову стійкість, інвестиційну привабливість.

На основі аналізу економічної літератури [1-6] та враховуючи наведені вище вимоги визначимо показники фінансової безпеки підприємства за її окремими складовими:

1. Рентабельність діяльності підприємства I_p можна оцінити за такими показниками:

1) рентабельність активів – R_A . Цей коефіцієнт дає загальну картину за ступенем прибутковості діяльності, причому в масштабах усього підприємства, а не окремих складових його діяльності;

- 2) рентабельність власного капіталу – $R_{ВК}$;
  - 3) рентабельність продажів - $R_{П}$.
  2. Ділову активність підприємства $I_{ДА}$ визначимо такими показниками:
    - 1) коефіцієнт оборотності активів – O_A . Даний коефіцієнт дає загальну картину ефективності використання активів;
    - 2) коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) – $O_{ОЗ}$. Він конкретизує попередній показник, оскільки ключовою статтею активів балансу суб'єкту підприємництва сфери матеріального виробництва є його основні засоби. До того ж проблема зносу основних засобів є актуальною для підприємств України;
    - 3) коефіцієнт оборотності власного капіталу – $O_{ВК}$.
  3. Рівень ліквідності і платоспроможності підприємства $I_{ЛП}$ можна оцінити наступними показниками:
    - 1) коефіцієнт покриття – $K_{П}$;
    - 2) співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості – $K_{ДЗ/КЗ}$;
    - 3) коефіцієнт абсолютної ліквідності – $K_{АЛ}$.
  4. Для визначення рівня фінансової стійкості підприємства $I_{ФС}$ використаємо такі показники:
    - 1) коефіцієнт фінансового левериджу (ризик) – $K_{ФЛ}$;
    - 2) коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами – $K_{ЗВОК}$;
    - 3) коефіцієнт довгострокової фінансової стійкості – $K_{ДФС}$.
  5. Рівень інвестиційної привабливості підприємства $I_{ІП}$ можна оцінити наступними показниками:
    - 1) коефіцієнт чистої виручки – $K_{ЧВ}$;
    - 2) коефіцієнт реінвестування прибутку – $K_{РП}$.
- Індикаторами рівня складових фінансової безпеки підприємства виступатимуть нормовані значення, розраховані на базі нормативних (граничних) значень вихідних показників за формулою 1:

$$x_i = \left(\frac{P_i^{\phi}}{P_i^{\mu}} \right)^k ; \quad (1)$$

де x_i – ступінь відхилення фактичного значення i -го показника від його нормативного (граничного) значення;

P_i^{ϕ}, P_i^{μ} – відповідно фактичне та нормативне значення i -го показника;

k – показник степеня.

Показник степеня k у формулі 1 набуває два значення: якщо напрямком оптимізації вихідного показника є його збільшення, він дорівнює 1, якщо зменшення – він дорівнює -1.

Граничні значення вихідних показників необхідно визначити, виходячи з умови мінімально допустимого рівня безпеки, перевищення якого означало б перехід підприємства в фінансово небезпечну зону. Але не для всіх з наведених фінансових показників можна знайти мінімальні теоретично обґрунтовані значення. До того ж їх значення можуть відрізнятися в залежності від виду економічної діяльності підприємства, а в умовах фінансово-економічної кризи для більшості вітчизняних підприємств загальноприйняті у світовій практиці значення є взагалі недосяжними. Тому вважаємо, що в якості нормативних значень для вихідних показників доцільно використовувати їх середньогалузеві значення, які характеризують реальний фінансовий стан підприємств на даному етапі розвитку економіки із врахуванням галузевої специфіки та розраховуються за даними статистичної звітності.

Математичне виведення оцінок складових фінансової безпеки підприємства I_p ,

$I_{ДА}$, $I_{ЛП}$, $I_{ФС}$, $I_{ІП}$, через окремі індикатори відбувається за формулою 2:

$$I_j = \sum_{i=1}^n x_{ij} \cdot a_{ij}; \quad (2)$$

де I_j – інтегральна оцінка j -тої складової фінансової безпеки підприємства;
 x_{ij} – i -тий індикатор j -тої складової;
 a_{ij} – ваговий коефіцієнт i -того індикатора в оцінці j -тої складової;
 n – кількість індикаторів j -тої складової.

Вагові коефіцієнти кожного з індикаторів можна визначати експертним шляхом з урахуванням їх пріоритетності. За результатами проведеного дослідження значення цих коефіцієнтів можуть бути наступними (табл. 1):

Таблиця 1

Вагові частки індикаторів за складовими фінансової безпеки підприємства [1-6]

Складові фінансової безпеки підприємства (I_j)	Вихідні показники за складовими фінансової безпеки підприємства	Вагові частки індикаторів (a_{ij})
Рентабельність діяльності (I_P)	Рентабельність активів (P_A)	0,45
	Рентабельність власного капіталу (P_{BK})	0,35
	Рентабельність продажів ($P_{П}$)	0,20
Ділова активність ($I_{ДА}$)	Коефіцієнт оборотності активів (O_A)	0,50
	Коефіцієнт оборотності основних засобів ($O_{OЗ}$)	0,30
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (O_{BK})	0,20
Ліквідність і платоспроможність ($I_{ЛП}$)	Коефіцієнт покриття ($K_{П}$)	0,50
	Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості ($K_{ДЗ/КЗ}$)	0,30
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{АЛ}$)	0,20
Фінансова стійкість ($I_{ФС}$)	Коефіцієнт фінансового левериджу ($K_{ФЛ}$)	0,50
	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами ($K_{ЗВОК}$)	0,35
	Коефіцієнт довгострокової фінансової стійкості ($K_{ДФС}$)	0,15
Інвестиційна привабливість ($I_{ІП}$)	Коефіцієнт чистої виручки ($K_{ЧВ}$)	0,55
	Коефіцієнт реінвестування прибутку ($K_{РП}$)	0,45

Виходячи з цього, інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства можна розрахувати за формулою:

$$I_{ФБП} = I_P \cdot b_P + I_{ДА} \cdot b_{ДА} + I_{ЛП} \cdot b_{ЛП} + I_{ФС} \cdot b_{ФС} + I_{ІП} \cdot b_{ІП} \quad (3)$$

де $I_{ФБП}$ – інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства;
 I_P , $I_{ДА}$, $I_{ЛП}$, $I_{ФС}$, $I_{ІП}$ – інтегральні показники відповідно рентабельності діяльності, ділової активності, ліквідності і платоспроможності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості;

b_P , $b_{ДА}$, $b_{ЛП}$, $b_{ФС}$, $b_{ІП}$ – вагові коефіцієнти складових фінансової безпеки підприємства в її інтегральній оцінці.

Після визначення вагових коефіцієнтів експертним шляхом вони можуть приймати наступні значення: $b_{ФС} = 0,26$, $b_P = 0,24$, $b_{ЛП} = 0,22$, $b_{ДА} = 0,18$, $b_{ІП} = 0,1$.

Відзначимо, що значущість складових фінансової безпеки та їх індикаторів може відрізнятися залежно від специфіки функціонування підприємства, а також змінюватися для одного і того ж підприємства на різних етапах його життєвого розвитку.

Таким чином, при повній відповідності значень вихідних показників їх середньогалузевим значенням оцінки окремих складових фінансової безпеки підприємства та інтегральна оцінка її рівня дорівнюють 1. Значення інтегральної оцінки

більше 1 означає, що стан фінансової безпеки конкретного підприємства кращий, ніж в середньому по галузі:

- при $I_{\text{ФБП}} \geq 1,5$ рівень фінансової безпеки підприємства високий;
- при $1 \leq I_{\text{ФБП}} < 1,5$ фінансова безпека підприємства має достатній рівень;
- при $0,5 \leq I_{\text{ФБП}} < 1$ – критичний, існує загроза втрати фінансової безпеки;
- при $I_{\text{ФБП}} < 0,5$ підприємство є фінансово небезпечним.

Висновки. Отже, запропонована нами методика дозволить комплексно оцінити рівень фінансової безпеки аналізованого підприємства, порівняти його з середнім в галузі. Подальшого розвитку має набути питання визначення складу індикаторів фінансової безпеки підприємства, їх питомої ваги в загальній оцінці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. - №1 (1). – С. 86-97.
2. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01. / К.С. Горячева – К.: НАУ, 2006. – 17 с.
3. Папехин Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Р. С. Папехин. – Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. – 16 с.
4. Смірнов Ю.А., Панфілова Т.С. Оцінка фінансової безпеки підприємства на основі ідентифікації його фінансового стану / Ю.А. Смірнов, Т.С. Панфілова // Економіка промисловості. – 2013. - № 1-2 (61-62). – С. 313-317.
5. Блажевич О. Г. Финансовая безопасность предприятий: определение минимально необходимого уровня / О. Г. Блажевич // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – №3. – С. 25-31.
6. Кузенко Т. Б. Узагальнення підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства / Т. Б. Кузенко, О. П. Полтініна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_NITSHB_2011/Economics/10_80537.doc.htm

УДК 339.5:669

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ МИРОВОГО РЫНКА ЧЕРНЫХ МЕТАЛЛОВ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

А. С. Товмасын, И. В. Хаджинов

Резюме. В данной статье изучено современное состояние развития мирового рынка черной металлургии, рассмотрены основные экономические показатели данной отрасли. Очерчены проблемы рассмотренного сектора мировой экономики и предложены потенциальные пути их решения.

Ключевые слова: мировая экономика, черная металлургия, сталь, производственные мощности.

Актуальность темы. Использование минеральных ресурсов играет важную роль в развитии всего мирового хозяйства. Экономическая нестабильность в 2007 – 2009 годах показала, что проблемы с ресурсами могут отрицательно повлиять на состояние производственной, валютно-финансовой, внешнеэкономической и других сфер экономики многих государств мира, также как и другие отрасли экономики и экономические факторы (научно-технический прогресс, либерализация и глобализация международного рынка, создание ТНК и т.д.) отрицательно могут воздействовать на данную сферу. Так, рынок черных металлов выступает одним из ведущих сегментов международного рынка ресурсов.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросы исследования занимались такие отечественные и зарубежные ученые, как: Г. Андрощук, Л. Антонюк, В. Базилевич, Л. Федулова, М. Чумаченко, П. Шимко, И. Ансофф, Ф. Котлер, П. Линдерт и др.

Целью работы является исследование современного состояния мирового рынка